

Plànol del Baix Vallès, 1726

per Xavier Pérez Gómez *

A l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a Barcelona, hi ha un curiós plànol de la zona del Baix Vallès, en concret del sector del riu Besòs al seu pas per Mollet, Sant Fost i Martorelles. Es tracta d'un plànol que es trobava al fons d'Ordes Religioses (monacals), secció d'Hisenda, lligall petit 82 i que posteriorment han catalogat a la col·lecció de Mapes i Plànols amb el número 645. Tot i que el plànol no té data, es trobava en un lligall de documents que anaven de 1724 a 1726, per la qual cosa podem suposar que va ser confeccionat en aquelles dates.

El plànol anava amb un plec de documents que tracten d'un plet o litigi entre els rectors de les parròquies de Mollet, Santa Perpètua i el monestir de Montalegre pel cobrament d'uns delmes (parts de la collita) d'unes terres situades en aquella zona. El mapa en qüestió és curiós perquè ens mostra quins camins i carreteres hi havia a la zona, els noms de certes masies i camps, a més de la ubicació dels pobles de Mollet, Martorelles, Sant Fost i Santa Perpètua, acompanyats d'uns dibuixos que volien representar aquests nuclis de població. El dubte que tenim és si, per exemple, el dibuix que van fer on hi ha Mollet és un dibuix imaginari inventat o és un intent de representació més o menys real de les cases de la població. Nosaltres ens inclinem a suposar que més aviat devia ser un dibuix esquemàtic representatiu, imaginari, però no ho podem assegurar al cent per cent.

Aquest plànol descriu de forma esquemàtica i quasi figurativa, una àmplia zona compresa entre les muntanyes de Sant Fost i Martorelles, la casa de Mogoda, Santa Perpètua, Gallecs, i la riera de Tenes, i queda al mig la zona de Mollet. El dibuix està enmarcat entre els quatre punts cardinals, però amb l'oest posat a dalt, l'orient a baix, el sud a l'esquerra i el nord a la dreta. Els punts cardinals tenen les denominacions antigues i tradicionals: Ponent (oest), Orient (est), Migdia (sud) i Tremontana (nord).

Pel que fa als noms de lloc, masies i accidents geogràfics apareixen aquests:

Carreteres i rius

- Camí reial que va de Barcelona a Vic i Girona (situat a prop del riu Besòs)
- Camí que va de Barcelona a Mollet
- Carretera que passa per la Serra (situada entre Santa Perpètua i Palau Solitar)
- Riu Besòs i riera de Tenes

Nuclis de població

- Mollet
- Gallecs
- Sant Fost
- Martorelles
- Santa Perpètua de Mogoda
- Palau Solitar

Cases de camp

- Casa de Mogoda (Santa Perpètua)
- Casa d'en Guineu (zona riera del Tenes)

* Arxiver i historiador. Director de l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental. xperez@santfostcom

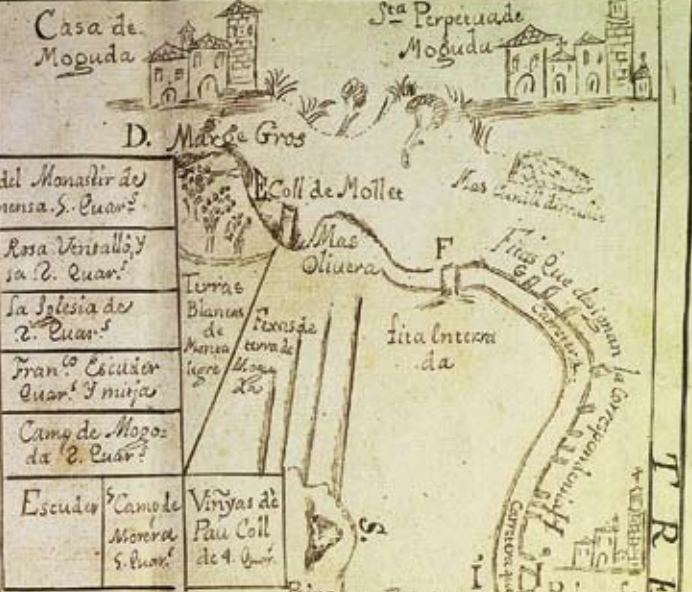

Figura 1. Plànol de la zona de Mollet i rodalies, vers 1726 (Ref: España. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

N T

	Terres de Montas llogre
u de Cuscó	1 Pessa de Terra Montalegre de tri
6. Prat de Rosa Vn. talló de 2. Cuar.	2 Pessa de Terra de Salucany de tinen
	3 Pessa de Terra de Molles d'incensa
Prat de Dome- nech.	Pessa de Terra de 4 de Tinen a 3.
	Pessa de Terra que es la manya de S. Bart
Prat de Pau Fal- guera de 7. Cuar.	Sita en el Camp de Pau Falguera

Canvi que va de Barcelona a Molles

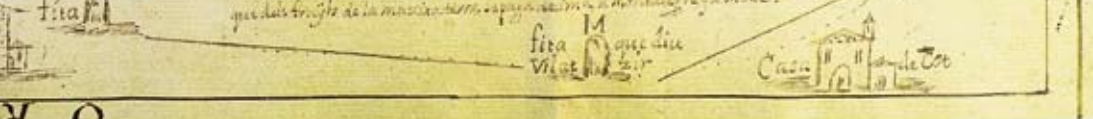

del Mapa

- I. Fita que designa la divisió de las Pors
quias de Molles S^a Perpetua, Gallechs, y de
Paiau Salitar, y en la Carrera y de
el cada dos palmos sobre la terra.
- K. Fita que no es fite, es a dir que la porca
de la Casa don Jorner, y en la Parada de
L. Fita molt gran parada cerca del Cami en
terras de la Caba de Molles, en la part
de Ponent de dit Delme de Vilatorrada
la de Oriente dit Delme de Vilatorrada.
- M. Fite fite que dita Vilatorrada es en
Camp de la Casa dita don Cos. Co-
rreccion ab la antecendent.
- N. Fite molt cerca y a prop de la
la dita don Jorner, y en la Carrera.
- O. Fite molt alta
en la en lo
Pla dit de Mol-
llogre, que es
al costat de las Pa-
rroquias de
Molles, Parat,
y de Montalegre, es de
alçada de palmos, y co-
munt per les Cases
de Molles.

fita

- Mas Cuscó, avui de Dalmases (zona Mollet)
- Mas Oliveres (zona Coll de Mollet)
- Mas Cunill derruït (zona Santa Perpètua)
- Casa de Jornet (zona Gallecs)
- Casa de Cot (zona Vilatzir-Parets)

Pel que fa a la forma d'escriure els topònims, és interessant observar com Mogoda l'escrivien Moguda, que vol dir que ho pronunciaven així; Vich i Gallechs ho escriuen amb ch final, tal com es feia abans de l'ortografia fabriana; Girona s'escrivia Gerona, ja que en català medieval i modern s'escrivia Gerona, i la variant Girona no apareix fins al segle XIX.

Transcripció literal dels textos i anotacions

[Primera columna vertical, marge esquerre del mapa]

[A l'esquerra: MIGDIA]

St. Fost [dibuix del poble]

R. Fita de Cañellas

Martorelles [dibuix del poble]

Q. Fita en lo Pla de Lloberons

Pla de Lloberons

Riu Besòs [en vertical]

[Segona columna]

Riu de Besòs [en vertical, a l'esquerra]

Bosch de Montalegre

A. Altra fita ab las armas de Montalegre

11. Terras de N. Tayà de St. Fost

12. Arenys

10. Terras de Ribalta

Vernedas / Lledó de St.Fost / Fita en lo camp de Falguera de 5 quarteras.

Arenys y vernedas de la cuestión

1. Se preten ser dins la Parroquia de Mollet

2. Es dins dita Parroquia, consta dels actes del domini que té Ventalló

3. Es situada dins dita Parroquia, consta del acta

4. Se diu també ésser dins dita Parroquia

5. Consta ésser dins dita Parroquia del acte de venda a carta de grasia, en poder de Salvador Golorons, not[ari] als 13 Maig 1698.

6. Consta dels actes ésser dins dita Parroquia

7.7. Son dins dita Parroquia, consta del acte de venda en poder de Vicens Modolell del Puig, not[ari] als 7 Abril 1698.

8. Se diu també ésser dins dita Parroquia

9.9. Diuhen també ésser dins dita Parroquia

10. Es dins dita Parroquia

11. Lo mateix

12. Se diu lo mateix

13. En los actes se diu ésser dins dita Parroquia, ço és en los de Aÿmerich y Colomer, los quals posseheix Falguera y té dits actes.

P * Puesto en que ha assistit lo Batlle y sometens de Mollet per ésser lo extrem del terme. Fita que era en lo lloch dit lo Hom de la Garrofa.

O. Fita en lo Pla dit de Mediona.

Riera de Thenes

[Columna central]

[A dalt: PONENT]

Camí Real que va de Barcelona en Vich y Gerona [En vertical, a l'esquerra]

B. Dos fites posades sobre lo Clos de Moguda ab las armas de Montalegre. **C.**

Clos de Moguda / Terras de Montalegre

10. Camp de Sunyer de Martorellas de 4 quarteras

9. Terras de Rosa Ventalló

8. Prat que antes fou de Cuscó y vuy es de Don Ramon Delmases de 15 quarteras.

Terra noval de la qüestió, de 8 quarteras.

6. Prat de Rosa Ventalló de 2 quarteras

7. Conreu que fu de Prat y vuy de Domènech, 12 quarteras.

7. Prat de Domènech

[Peces de terra partides pel mig del camí de Barcelona a Mollet]:

1. Pessa de terra del Monastir de Montalegre, de tinensa 5 quarteras

2. Pessa de terra de Rosa Ventalló y Salvany de tinensa 2 quarteras

3. Pessa de terra de la Iglesia de Mollet, tinensa 2 quarteras

4. Pessa de terra de Francisco Escuder de tinensa 3 quarteras y mitja

Pessa de terra que és la mateixa de Escuder [a migdia del camí]

Camp de Moguda, 2 quarteras [al Nord o Tremuntana]

9. Rosa Ventalló de 5 quarteres.

13. Conreu de Pau Falguera de 2 quarteres / Pessa de terra de Rosa Ventalló de 4 quarteres / 12. Prat de Pau Ventalló de 4 quarteres. / 13. Prat de Pau Falguera de 7 quarteres.

Esplicació del Mapa

A. És una fita posada en terra de Bosch, pròpia del Monastir de Montalegre, contigua al Camí Real que va de Bar(celona) a Gerona mirant al Riu de Besòs y porta las armas de Montalegre, que miran a Moncada per la part de Ponent y té de alçada sobre la terra cosa de 3 palms.

B. Són dos fitas posadas sobre lo vall del Clos de Moguda, portan las armas de Montalegre que per ponent miran a Moncada y es cayguda una dins lo mateix vall.

C. Puesto en que se diu havia altre fita y que fou arrencada del vall de dit Clos de Moguda, deu averiguarse ab [...] que habita en Bar[celona].

D. És lo lloch dit lo Marge Gros que designa divisió del terme y par-ròchia de Mollet.

E. Fita en lo coll de Mollet que mira al Marge Gros.

F. Fita en terra a modo de pilar

al costat de la carretera sobre la serra que va a Caldes.

G. Són fitas en la Serra molt cerca la carreta que designan la correspondència de la fita enterrada litt (lletra) F. a la que subsegueix litt.

H. Tres fitas en terras de Joan Borrell que no poden designar més que dita correspondència y no divisió de terras, ni de altre cosa per ésser las terras de una part y altre de la carretera pròpias de dit Borrell.

I. Fita que designa la divisió de las Parròquias de Mollet, Sta. Perpètua, Gallechs y de Palau Solitar, pren de la carretera y de alçada dos Palms sobre la terra.

K. Fita que no existeix, mirava devant la porta de la casa d'en Jornet, era en la Plana de Crus [sic].

L. Fita molts grans posada cerca del camí en terras de la Casa de Malla, en la part de Ponent, diu Delme de Vilatzir y la de Orient diu Delme de Parets.

M. Altre fita que diu Vilatzir, és en camp de la Casa dita d'en Cot, correspon ab la antecedent.

N. Fita molt cerca y detrás la casa dita d'en Guineu, correspon a la antecedent.

O. Fita molt alta posada en lo Pla dit de Mediona, que divideix las Parroquias de Mollet, Parets y de Monmaló, té de alçada 5 palms y a orient porta las Claus de St.Pera.

[a sota d'aquest text]

Casa dita d'en Guineu / Fita N

[Columna vertical quarta, dreta del mapa]

Casa de Moguda [amb dibuix] / Sta. Perpètua de Moguda [amb dibuix]

D. Marge Gros

E. Coll de Mollet / Mas Cunill dir-ruhit

Mas Olivera / F. Fita enterrada / G Fitas que designan la correspondència H Terras blanques de Montalegre Fexas de terra de Moguda / Car-

Figura 2. Detall de la part on es representa el poble de Mollet

retera que passa per la Serra / Palau Solitar [amb dibuix]

Camp de Morera 5 quarteras / Viñyas de Pau Coll de 4 quarteras

S. Pedra que se pretén ésser fita per Montalegre / I. Fita que divideix las Parroquias de Mollet, Sta. Perpètua, Gallechs y Palau Solitar.

P. Fita molt alta que ha en lloch dit lo Hom de la Garrofa, portava també las armas de St.Pera.

Q. És una fita posada en lo Pla de Lloberons passat lo Riu de Besòs y se diu divideix las Parroquias de Monmaló, Montornès, Martorelles y de Mollet.

Mas Cuscó vuy de Dalmases [dibuix]

R. Fita posada en lo lloch dit la Montanya de Cañellas passat Besòs, correspon a la fita de la litt (lletra) A.

S. És una gran pedra posada en un lloch eminent que se pretén per Montalegre ésser lo Marge Gros y dita fita de pedra empero no porta ningun señal que designe ésser fita ni menos las armas de Montalegre com acostuman portar las demès pedras, que designen no sols divisió de termes, sinó també de terras y desimarís.

Lloch de Mollet [dibuix d'un poble]

Figura 3. Detall de la part de Santa Perpètua de Moguda

T. Fita posada en un camp vuy de Pau Falguera, antes de Ros, ab las armas de Montalegre que miran de Moncada y se pretén arribar fins dita pedra la decimari de Moguda.

V. Altre fita en altre camp de Falguera ab las armas de Montalegre que miran a Moncada, que pretenen ésser per dit decimari, però no se reputan per tal a més de ésser posadas no als confins de dits camps, si dins de aquella de forma que dels fruÿts de la mateixa terra se paga décima a Montalegre y a Mollet.

Gallechs [dibuix d'un poble]

K. Fita que corresponia ab la superior que vuy no existeix.

Casa de Jornet [dibuix]

L. Fita que diu Delme de Vilatzir.

M. Fita que diu de Vilatzir.

Casa de Cot [dibuix]

TRAMONTANA [al marge dret del plànol]

Agraïments

Reproducció del plànol gràcies a l'autorització del Ministerio de Educació, Cultura y Deporte, Arxiu de la Corona d'Aragó, Barcelona.

Al Centre d'Estudis Molletans, per les gestions fetes per signar el conveni amb el Ministerio.